

Jaarverslag

Inhoud

1. Missie – Visie - Toekomst.....	4
2. Organisatie.....	7
2.1 Bestuur.....	7
2.2 Bureau en huisvesting.....	7
2.3 Financiën	8
2.4 Communicatie.....	8
3. Verslag van de activiteiten	10
3.1 Structurele activiteiten	10
3.2 Projecten	11
3.3 Samenwerkingsverband met Centre for Policing and Security (CPS).....	17

Voor u ligt het jaarverslag 2018 van de Stichting Maatschappij en Veiligheid. Met dit jaarverslag wordt verantwoording afgelegd over de activiteiten in het voorbije jaar 2018. Ook wordt er vooruitgeblikt op de toekomst van de SMV in 2019 en later.

1. Missie – Visie - Toekomst

Missie en Visie

De SMV zet de schijnwerper op het onderwerp 'veiligheid', zowel op de sociale als de fysieke veiligheid. We volgen op kritische wijze de ontwikkelingen op het gebied van veiligheid en veiligheidszorg, vragen aandacht voor situaties waarbij de veiligheid in het geding is en adviseren – gevraagd en ongevraagd – over het verbeteren daarvan. De SMV werkt altijd vanuit een onafhankelijke positie. De stichting is er voor mensen die mogen rekenen op een veilige situatie en voor de mensen die zich hiervoor inzetten.

Met betrekking tot de onderwerpen waarmee de stichting zich bezighoudt, kan het gaan om een breed scala aan veiligheidsthema's zoals patiëntveiligheid, voedselveiligheid en de bescherming van klokkenluiders, maar ook om thema's als de politiefunctie en de positie van iedereen die zich inzet voor de veiligheid in de maatschappij. Omdat de onderwerpen zo verschillend zijn, maken we als SMV gebruik van de kennis en ervaringen van een grote, diverse groep van personen. '*Samen werken aan veiligheid*' is dan ook ons motto.

De *verantwoordelijkheid voor veiligheid* loopt als een rode raad door de activiteiten van de stichting heen. Werd de veiligheid eerst lang gezien als een taak van de overheid (alleen), de veiligheid werd eind vorige eeuw een gedeelde verantwoordelijkheid. Het bleef weliswaar een kerntaak van de overheid, maar burgers, ondernemingen en organisaties werden hiervoor nu uitdrukkelijk medeverantwoordelijk gesteld. Iedereen werd geacht zijn eigen verantwoordelijkheid te nemen.

Op zich is deze fundamentele wijziging logisch en begrijpelijk, omdat de overheid *alleen* natuurlijk nooit de veiligheid kan garanderen of waarborgen. Maar de overheid had – gelet op het gegeven dat de veiligheid haar kerntaak was en nog steeds is - als veiligheidsregisseur duidelijk moeten maken waaruit die eigen verantwoordelijkheid bestaat. Wat mogen wij van burgers, ondernemingen en organisaties op dit gebied verwachten? En hoe verhoudt zich de verantwoordelijkheid van de overheid voor veiligheid tot die van burgers, ondernemingen en organisaties? Is hier sprake van een *balans van verantwoordelijkheden*?

Helaas, omdat het onderwerp 'veiligheid' van oudsher versnipperd en verkokerd is – ook binnen de overheid – heeft de overheid op dit gebied geen (eenduidige) regie gevoerd, waardoor er van meet af aan onduidelijkheid bestaat over die eigen verantwoordelijkheid voor veiligheid. Een onduidelijkheid die zeer negatieve consequenties kan hebben voor de samenleving. Om deze reden focust de SMV op het bewerkstelligen van een balans van verantwoordelijkheden.

De onderwerpen waar de SMV zich op richt, zijn onderwerpen die aanhoudende aandacht (een lange adem) vergen. Door bij structurele veiligheidsissues steeds de vinger op de zere plek te leggen, het maatschappelijk debat te entameren en met verbetervoorstellen te komen, draagt de SMV bij aan het verbeteren van de veiligheid. De toegevoegde waarde van de SMV bestaat er vooral uit dat de SMV na het schrijven van een rapport een project niet als afgerond beschouwt, maar gedurende langere tijd een onderwerp blijft volgen en alle zeilen bijzet om zaken ook daadwerkelijk gerealiseerd te krijgen.

Toekomst

In het Jaarverslag 2017 stond met betrekking tot de toekomst van de SMV het volgende: 'Gezien de geringe capaciteit van de SMV, de gemiddelde leeftijd van bestuur en bureau en het wegvallen van verschillende subsidies, zal de SMV zich de komende periode beraden op de toekomst, waarbij de vraag aan de orde komt of de SMV als zelfstandige organisatie zou moeten worden voortgezet of beter zou kunnen aansluiten bij een groter geheel.'

In 2018 heeft - in opdracht van de SMV - het externe bureau de Galan Groep een strategisch adviestraject uitgevoerd met betrekking tot de toekomst van de SMV. Tijdens dit traject werden 15 personen die op een of andere wijze te maken hebben met de producten en/of activiteiten van de SMV geïnterviewd en gevraagd naar hun ideeën over de toekomst van de SMV. Hierbij stonden twee vragen centraal: 'Heeft de SMV bestaansrecht?' en 'En zo ja, wat betekent dit dan voor de vorm en de inhoud van de nieuwe organisatie?'

De interviews hebben geleid tot de conclusie dat het bestaansrecht van de SMV buiten kijf staat. Met het oog op de toekomst moeten organisatie en werkwijze van de SMV wel opnieuw worden uitgevonden, waarbij de volgende zaken als randvoorwaardelijk worden genoemd: een **onafhankelijke positie** – om **ongemakkelijke waarheden** – te kunnen **agenderen** en zo het debat **aanjagen** – op een eigentijdse en **eigenwijze werkwijze**.

Tijdens de bestuursvergadering van de SMV op 23 oktober 2018 hebben de heren De Koning en Heemskerk van de Galan Groep hun rapport '*Het bestaansrecht van de SMV-een beschouwing op de toekomst*' gepresenteerd. Het adviestraject is begeleid door een begeleidingscommissie, bestaande uit de bestuursleden de heren Joustra en Van Manen en de directeur van de SMV mevrouw De Jong.

Tijdens de vergadering gaf de heer De Koning in algemene zin aan dat het opmerkelijk is hoeveel eensgezindheid er bij de respondenten was met betrekking tot de sterkte/zwakte analyse. Normaliter lopen antwoorden veel verder uiteen. Wat verder opviel was dat de SMV veel thema's op metaniveau weet te adresseren. De huidige samenleving richt zich heel erg op detailniveau waardoor een overall view ontbreekt. Ook op Europees niveau is er niet iets vergelijkbaar met de SMV te vinden. Bij de aanvaarding van de opdracht had de heer De Koning niet gedacht dat dit zo naar voren zou komen. Zo'n unieke functie binnen de samenleving moet dan ook gehandhaafd blijven, zij het met een andere invulling.

De Galan Groep heeft het bestuur vier toekomstscenario's voorgelegd: twee scenario's gericht op stoppen en twee op voortzetten van de SMV. Alle vier toekomstscenario's staan open voor verdere discussie. De toekomstscenario's met als rode draad het voortzetten van de SMV vonden bij de bestuursleden de meeste instemming. Daarbij werd gesteld dat scenario 3 waarin wordt uitgegaan van een denktank met aansluiting bij een universiteit een reëlere kans van slagen heeft dan het scenario waarin wordt uitgegaan van voortzetting van de SMV als apart instituut. Dit werd met onder andere de volgende argumenten ondersteund:

- In de vorm van een denktank blijft de kern van de huidige SMV (luis in de pels, ongemakkelijke waarheden aan de orde stellen) bestaan: een orgaan dat een beweging op gang brengt om de weerbaarheid van de samenleving op het gebied van veiligheid te vergroten.
- Als denktank kun je zaken blijvend agenderen.
- Aansluiten/onderdeel worden van een universiteit lijkt haalbaarder dan voortzetting in een onafhankelijk instituut. Uiteraard kan de heersende bureaupolitiek binnen een universiteit e.e.a. wat moeizamer maken, maar daar moeten dan goede afspraken over worden gemaakt.

- Veiligheid kan in de huidige samenleving niet alleen binnen de landsgrenzen worden gedefinieerd, maar dient op internationaal niveau te worden geadresseerd. Binnen universiteiten is Europese/internationale oriëntatie aanwezig.
- Als er een hoogleraar gevonden kan worden die gezaghebbend is op veiligheidsgebied en die zich medeverantwoordelijk wil voelen om de SMV 'luis in de pels'-strategie verder te brengen én zich daarbij niet druk maakt om de universitaire bureaupolitiek, dan is dit scenario levensvatbaar.

Alle aanwezigen konden zich vinden in de verdere uitwerking van dit scenario.

Brief van de voorzitter

In juli 2018 heeft de voorzitter van de SMV een brief geschreven 'Een kritische waakhond voor de veiligheid?' waarin hij zijn veiligheidszorgen beschrijft, namelijk het gesjoemel met de regels en het niet leren van lessen uit onderzoeken. In de brief wordt gesteld dat er behoefte is aan een 'kritische waakhond' die erop toeziet dat men zich wel aan de regulering houdt en men wel opvolging geeft aan aanbevelingen, waarschuwingen etc. De brief is naar een gezelschap van onder anderen wetenschappers, vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers en, journalisten gestuurd met de vraag of zij de zorgen herkennen en of zij hun ideeën met betrekking tot de voorgestelde waakhond op papier willen zetten.

De SMV heeft 45 reacties ontvangen op de brief. In de reacties worden de veiligheidszorgen breed herkend en onderschreven. Er wordt een urgentie gevoeld om er iets aan te doen. In de filosofie van een waakhond voor de veiligheid kunnen velen zich wel vinden, maar over de vorm van de waakhond, die in de brief opengelaten is, wordt verschillend gedacht. Het merendeel ziet niets in weer een nieuwe organisatie, de oplossing moet worden gevonden in de reeds bestaande organisaties en regels.

Rond de 80-ste verjaardag van de voorzitter van de SMV zal een symposium worden georganiseerd aan de Universiteit Leiden, waar de kritische waakhond centraal zal staan. Het plan is ook om de ontvangen reacties op de brief samen met de conclusies en gedachten van de voorzitter te bundelen in de vorm van een boek en een reader.

Het streven is om bij gelegenheid van het symposium (4 juni 2019) meer duidelijkheid te kunnen geven over de manier van voortzetten van de SMV.

2. Organisatie

2.1 Bestuur

De Stichting kent een bestuur met een brede maatschappelijke vertegenwoordiging. In 2018 bestond het bestuur uit:

Prof mr. Pieter van Vollenhoven – voorzitter
H. Wiegel, vice-voorzitter
drs. L.G.H. Gunther Moor, secretaris
prof dr. J.A. van Manen, penningmeester
dhr. J.J. van Aartsen
prof mr. Y. Buruma
mr. T.H.J. Joustra
dhr. G. van der Kamp
mr. A.J.A. M. Nieuwenhuizen MPA
drs. F. Paauw
mevr. mr. drs. M.C.C. van de Schepop
mr. B. Staal

In 2018 is het bestuur tweemaal bijeengewees, op 18 april en op 23 oktober. Eind september is met een schriftelijke ronde ingestemd met voortzetting van het bestuurslidmaatschap van enkele bestuursleden.

2.2 Bureau en huisvesting

De organisatie van de SMV bestaat uit een directeur (FTE 0,9), een bestuurs-secretaresse (FTE 0,6) en een facilitair medewerkster (FTE 0,08).

Met het Fonds Slachtofferhulp (FSH) en met de VU heeft de SMV een samenwerkingsverband. Dit hield voor 2018 in dat dr. R. (Ronald) van Steden, politicoloog en universitair hoofddocent bestuurskunde aan de VU Amsterdam (Faculteit der Sociale Wetenschappen/afdeling bestuurswetenschap en politicologie), één dag per week voor de SMV heeft gewerkt (FTE 0,2). Zijn onderzoek bevindt zich op het terrein van veiligheid en burgerschap.

De heer Van Steden werd in 2018 ondersteund door resp. M. (Mauro) Boelens MSc en R. (Rosanne) Anholt MSc van de Faculteit der Sociale Wetenschappen, Afdeling Bestuurswetenschap en Politicologie.

Vanaf 25 mei 2018 is de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van toepassing. De AVG versterkt de positie van de betrokkenen (de mensen van wie gegevens worden verwerkt). Zij krijgen nieuwe privacy-rechten en hun bestaande rechten worden sterker. Door deze nieuwe verordening ligt de nadruk meer op de verantwoordelijkheid van organisaties om te kunnen aantonen dat zij zich aan de wet houden.

Conform deze verordening heeft de SMV in mei 2018 een privacyverklaring opgesteld waarin is vastgelegd welke persoonsgegevens worden verzameld en voor welke doeleinden deze gegevens worden verwerkt. De privacyverklaring is te downloaden via de website van de SMV.

De SMV is gehuisvest aan het Louis Couperusplein 2 in Den Haag. Het huurcontract loopt tot eind 2019. Beëindiging van deze overeenkomst per 31 december 2019 kan plaatsvinden met inachtneming van een opzegtermijn van 6 maanden.

2.3 Financiën

Vanaf 2018 ontvangt de SMV geen vaste bijdrage meer van het Ministerie van Justitie en Veiligheid.

In 2018 heeft SMV – in een samenwerkingsverband met het Fonds Slachtofferhulp (FSH) en de VU – een subsidie ontvangen van de Nationale Postcodeloterij van 250.000 euro. Bij een positieve evaluatie zal hetzelfde bedrag ook in 2019 worden toegekend.

Adessium heeft de SMV in de gelegenheid gesteld om een extern adviseur in te huren voor het opstellen van een meerjarenstrategie voor de SMV.

Daarnaast heeft de SMV gedurende 2018 een financiële bijdrage ontvangen van PWC, Achmea en Van Oord, en van RoyalHaskoningDHV in de vorm van ondersteuning door mevrouw ir. S.C.A. (Simone) van Dijk Msc, leading professional omgevingsveiligheid bij RHKDHV.

2.4 Communicatie

Gedurende 2018 heeft de SMV regelmatig verslag gedaan van haar activiteiten op de website www.maatschappijveiligheid.nl. Daarnaast is regelmatig gebruik gemaakt van het SMV-Twitteraccount @SMVSamen en LinkedIn. Ook zijn er diverse digitale nieuwsbrieven verstuurd.

In 2018 heeft de voorzitter van de SMV verschillende lezingen gehouden over thema's van de SMV, onder andere:

- Lezing tijdens het Jaarcongres voor controllers in de publieke sector, over de waarde van het onafhankelijk onderzoek en de gevolgen van de zelfregulering (12 april);
- Lezing bij de viering van 100 jaar Geotechniek (13 september, in Weesp);
- Lezing tijdens het Practical Safety Event in Veenendaal, over zelfregulering en de terugtrekkende overheid (27 september);
- Lezing tijdens de Accountantsdag in de RAI over waarheidsvinding, 'de onderste steen boven' (21 november).

Daarnaast heeft de (voorzitter van de) SMV in 2018 middels interviews, artikelen e.d. bijdragen geleverd aan verschillende kranten, magazines en programma's:

- Artikel '*Boa's achterhalen gestolen e-bikes*' in het AD van 6 februari. In dit artikel wordt beschreven hoe boa's taken overnemen van de politie, zoals de strijd aangaan met e-bikedieven. De politiebonden en de SMV zijn er tegen dat boa's die taak van de politie overnemen.
- Bijdrage aan het boek van de Onderzoeksraad voor Veiligheid 'Onafhankelijk onderzoek in het publiek belang'. De boekpresentatie was 8 maart.
- Artikel '*Van Vollenhoven: breng boa onder bij politie*', in het AD van 18 april.

- Artikel '*Niets is wat het lijkt*', geschreven voor de Veiligheidsdag Apply Advies & Opleidingen (30 mei) over de verantwoordelijkheid voor veiligheid, zelfregulering en onafhankelijk onderzoek.
- Middels een interview meegewerkt aan een item van RTL Nieuws over 'Het is in Nederlandse slachthuizen niet veel beter dan in Tielt' (juni).
- Gastoptreden in het programma 'De Ochtend van 4' (Radio 4), naar aanleiding van het vuurwerkdebat in de Tweede Kamer (20 juni).
- Bijdrage geschreven naar aanleiding van een artikel van Platform voor onderzoeksjournalistiek Investico (de Groene Amsterdammer van 9 oktober) over de positie van keurders, dierenartsen en werknemers in slachthuizen.
- Publicatie van de SMV '*Onze jaarwisseling*' in de bijlage 'Analyse' bij het AD (17 november)

3. Verslag van de activiteiten

3.1 Structurele activiteiten

Expertgroep Veiligheid en NNR

Ook in 2018 hebben de SMV en het Nationaal Netwerk Risicomanagement (NNR) gezamenlijke bijeenkomsten georganiseerd voor de leden van de Expertgroep Veiligheid van de SMV en leden van het NNR:

- 15 januari met als sprekers Pieter Bindt over 'Risico en weerbaarheid' en Mariëlle Stoelinga over 'Predictive maintenance: what, why and how?'
- 20 maart met als sprekers Inge Stegemann, managing director (CEO) van Aircraft Fuel Supply over haar ervaringen met 'de cultuuromslag' en Eelco de Groot, docent en onderzoeker Social Risk Management aan de TU Delft over reputatie- en risicomanagement.
- 29 mei met als spreker Veiligheidsdeskundige Victor Roggeveen, wiens drijfveer het is om samen met anderen operationele processen minder onzeker te maken en de kans op procesverstoringen te reduceren.
- 17 september met als spreker Tjerk Hiddes, (mede)verantwoordelijk voor ambulancezorg in o.a. Friesland en Drenthe en Maarten Rutgers, voorzitter van de Raad van Toezicht van de Regionale Ambulancevoorziening Fryslân en vroeger vele jaren bestuurder van ziekenhuizen. Over organisatie, governance en uitdagingen van de ambulancezorg.
- 30 oktober met als spreker Raymond Brood, partner Workmetrics over Succesvol transformeren naar een vitaal en duurzaam veiligheidsbeleid 2030 voor de (Petro)Chemie.
- 27 november - Spreker Generaal-Majoor b.d. drs. Pieter Cobelens, Voormalig Directeur Militaire Inlichtingen en Veiligheidsdienst (MIVD) over de wijze waarop Nederland het risico op terreur beheerst en de afwegingen tussen waarden die daarbij een rol spelen. En Maarten Rutgers, vele jaren bestuurder van ziekenhuizen. Nu is hij op diverse plekken toezichthouder en is hij voorzitter van de Vereniging voor Veilige Curatieve Zorg.

In 2019 staan bijeenkomsten gepland op: 25 maart, 21 mei, 17 september, 28 oktober en 25 november.

SMV en NNR organiseren samen een conferentie rond het thema 'Speak truth to power'. Deze conferentie zal plaatsvinden in juni 2019.

Leerstoel Politiestudies en Veiligheidsvraagstukken

Gedurende het jaar zijn er besprekingen geweest met verschillende universiteiten (VU Amsterdam, Maastricht) over een mogelijke invulling van een bijzondere leerstoel Maatschappij en veiligheid. Deze besprekingen hebben nog niet tot een concreet resultaat geleid.

Publicatieprijs SMV

De Publicatieprijs SMV 2018-19 is de 14^e en tevens laatste Publicatieprijs. Hiermee komt een eind aan een traditie van 26 jaar. De eerste publicatieprijs werd namelijk in 1992 uitgereikt aan Willy Bruggeman voor zijn boek '*Naar een vernieuwde statistiek voor de reguliere politiediensten in België*'. Sindsdien heeft de SMV elke twee jaar de SMV Publicatieprijs uitgereikt aan auteurs van een publicatie over een veiligheidsonderwerp. De Publicatieprijs bestaat uit een bescheiden geldbedrag. Bovendien organiseert de SMV een conferentie rond het thema van het winnende boek.

De laatste SMV Publicatieprijs zal worden uitgereikt aan Auke van Dijk, Frank Hoogewoning en Maurice Punch voor het boek *'What matters in policing? Change, values and leadership in turbulent times.'* De jury die dit heeft bepaald bestaat uit: mevr. dr. J.L.H.J. (Janine) Janssen, lector Veiligheid Avans Hogeschool en hoofd onderzoek bij het Nationaal Expertise Centrum Eer Gerelateerd geweld van de Nationale Politie (secretaris van de jury); mr. G.J. (Geert) Knigge advocaat-generaal bij de Hoge Raad (voorzitter van de jury); prof. dr. Em. P. (Paul) Ponsaers, emeritus hoogleraar Criminologie aan de Universiteit Gent; en prof. dr. J.C.J. (Hans) Boutellier, wetenschappelijk directeur van het Verwey-Jonker Instituut en deeltijd hoogleraar Veiligheid en Veerkracht op de bijzondere leerstoel Veiligheid en Burgerschap aan de VU.

Janine Janssen is tevens – al jarenlang – de voorzitter van de leesgroep die jaarlijks uit vele boeken over veiligheid een shortlist samenstelt die wordt voorgelegd aan de jury.

In overleg met de auteurs van het winnende boek organiseert de SMV op 21 februari 2019 een conferentie over het thema van het boek. Dit zal gecombineerd worden met het uitbrengen van de 50-ste uitgave van de Cahiers Politiestudies, met als thema 'De essentie van politiewerk'.

Prof Mr Pieter van Vollenhoven Penning

Elk jaar reikt de SMV de prof mr Pieter van Vollenhoven penning uit aan een aantal mensen die hun verantwoordelijkheid voor veiligheid hebben genomen en waargemaakt en zo op een bijzondere wijze hebben bijgedragen aan de veiligheid in onze samenleving.

De penninguitreiking 2018 is vanwege omstandigheden uitgesteld naar 10 april 2019. Dit zal het zevende jaar zijn dat de penning wordt uitgereikt.

Een jury beoordeelt elk jaar de voordrachten en bepaalt aan wie er penningen uitgereikt zullen worden. De jury bestaat uit mw. mr. drs. M.C.C. van de Schepop, president van de Rechtbank Noord-Nederland; de heer mr. Y. Buruma, raadsheer bij de Hoge Raad der Nederlanden; prof. dr. I. Helsloot, hoogleraar Besturen van Veiligheid aan de Radboud Universiteit; prof. dr. A.B. Hoogenboom, hoogleraar Forensic Business Studies aan Nyenrode Business Universiteit en prof. mr. Pieter van Vollenhoven (voorzitter).

3.2 Projecten

Eigen verantwoordelijkheid van ondernemingen en organisaties

In deze tijd van zelfregulering wordt er veel - ook veiligheid - aan de sector zelf overgelaten. Hierdoor is de samenleving voor haar veiligheid in grote mate afhankelijk geworden van het veiligheidsbeleid van ondernemingen en organisaties. Helaas wordt de samenleving te regelmatig opgeschrikt door berichten over ondernemingen en organisaties die hun verantwoordelijkheid voor veiligheid niet waarmaken en sjoemelen met de regels.

In maart 2018 heeft de SMV de notitie *'Zelfregulering: noodzakelijk, maar géén casinospel!'* gepubliceerd. Dit is een vervolg op de in februari 2017 gepubliceerde notitie *'Zelfregulering, maar géén gesjoemel'*.

In deze nieuwe notitie is het uitgangspunt dat de zelfregulering moet slagen, omdat de overheid alleen nooit de veiligheid van haar burgers kan waarborgen. Maar de overheid behoudt wel de regierol. In de notitie wordt beschreven dat het overheidstoezicht, de Inspecties, niet naar behoren functioneert en wat de voorwaarden zijn voor het goed functioneren van het externe toezicht.

Onafhankelijk onderzoek

Bij (ernstige) gebeurtenissen worden door de samenleving altijd dezelfde twee vragen gesteld: 'Wat is er precies gebeurd?' en 'Wie zijn daarvoor verantwoordelijk en/of schuldig?' Voor de beantwoording van de schuldvraag kennen wij het strafrechtelijk onderzoek en voor het achterhalen van wat er precies gebeurd is het onafhankelijk onderzoek. De strafrechtelijke onderzoeken kennen hun eigen wettelijke voorschriften en spelregels, maar bij de onafhankelijke onderzoeken – uitgezonderd de onderzoeken van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (sinds 2005) – is daarvan geen sprake.

In de SMV notitie '*Lering trekken uit gebeurtenissen*' (maart) stelt de SMV voor dat er eenheid van functioneren moet komen met betrekking tot alle onafhankelijke onderzoeken in ons land. Dat zou via een Kaderwet Onafhankelijk Onderzoek kunnen worden bewerkstelligd.

Om lering te kunnen trekken moet men vrij-uit kunnen spreken. Dat staat op gespannen voet met het bestaande zwijgrecht in het strafrecht. Niemand is in het strafrecht verplicht om zelf bij te dragen aan zijn of haar eigen veroordeling. Alleen een wettelijke regeling kan bewerkstelligen dat het vrij-uit spreken in het onafhankelijk onderzoek zich niet tegen je keert. Nu – sinds 2005 – kennen alleen de onderzoeken van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) wettelijke regels met betrekking tot bijvoorbeeld de onafhankelijkheid, de noodzakelijke onderzoeksbevoegdheden en de wettelijke bescherming tegen de strafrechtelijke onderzoeken.

Echter, naast de onderzoeken van de OVV blijft de wens bestaan – bij vele organisaties – om onafhankelijke onderzoekscommissies in te stellen om lering te kunnen trekken uit de gebeurtenissen. Deze wens acht de SMV gerechtvaardigd nu zo uitdrukkelijk wordt gesteld dat eenieder geacht wordt om zijn of haar eigen verantwoordelijkheid voor veiligheid te nemen. Maar voor deze extra onafhankelijke onderzoeken – naast die van de OVV – zijn ook wettelijke regels noodzakelijk om deze onderzoeken adequaat te kunnen uitvoeren.

De Stichting Maatschappij en Veiligheid bepleit in de notitie '*Kaderwet Onafhankelijk Onderzoek – Om lering te kunnen trekken uit gebeurtenissen*' (september) de komst van een Kaderwet Onafhankelijk Onderzoek om lering te kunnen trekken uit gebeurtenissen.

Naast de wettelijke regels voor de onafhankelijkheid en de onderzoeksbevoegdheden moet wettelijk worden geregeld dat "vrij-uit" kan worden gesproken bij de onafhankelijke onderzoeken, hetgeen op zéér gespannen voet staat met het mogen zwijgen in het strafrecht. Bij een onafhankelijk onderzoek moet men de betrokkenen wettelijk kunnen garanderen dat de verklaringen niet – zonder toestemming – in het strafrecht kunnen worden gebruikt.

Volgens de SMV kan de door haar voorgestelde Kaderwet Onafhankelijk Onderzoek uitkomst bieden voor *alle* onafhankelijke onderzoeken die niet door de OVV worden uitgevoerd. Met een beroep op deze kaderwet en na de instemming van de minister, die de kaderwet van toepassing moet verklaren op een onderzoeksorganisatie, kunnen de beginselen van deze wet – bijvoorbeeld via een Algemene Maatregel van Bestuur – van kracht worden.

Grenzen aan eigen verantwoordelijkheid

Naar aanleiding van verschillende incidenten in pretparken – zoals rond de bezoekers van safaripark Beekse Bergen die tegen alle regels in de auto verlaten waar de wilde dieren rondlopen – is er een discussie gestart over de grenzen aan de verantwoordelijkheid voor veiligheid. Tot hoe ver moeten organisaties zoals pretparken,

openbaar vervoersbedrijven en dergelijke gaan als het gaat om de veiligheid? En ook: wat mag je van burgers/bezoekers van dit soort organisaties verwachten?

De SMV is in gesprek gegaan met vertegenwoordigers van organisaties over hun verantwoordelijkheid voor veiligheid én met verzekeringsmaatschappijen over hun rol als het gaat om het voorkomen van risicovol gedrag.

Deze gesprekken hebben geleid tot een – nog niet gepubliceerd – verslag *'Vrijheid of veiligheid? Een veldonderzoek naar de verschuivende grenzen tussen private en publieke verantwoordelijkheid voor veiligheid in de (semi) openbare ruimte'* (Miek Smilde, januari 2019). In dit verslag worden praktijkvoorbeelden en dilemma's beschreven met betrekking tot de (on)balans tussen private en publieke verantwoordelijkheid. Het verslag van het veldonderzoek zal in 2019 gepubliceerd worden, samen met een voorlooptitatie met conclusies en standpunten van de SMV.

Burgerinitiatieven in etnische gemeenschappen

Op verzoek van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft de SMV zich samen met de VU verdiept in burgerinitiatieven van migrantengroepen, gericht op het verminderen van criminaliteit en overlast en op het versterken van sociale samenhang binnen de Nederlandse samenleving. Het eindrapport *'Burgerinitiatieven om criminaliteit en overlast tegen te gaan'* (januari 2018) bevat:

- een inventarisatie van burgerinitiatieven binnen vooral Turkse en Marokkaanse gemeenschappen;
- een literatuurstudie naar burgerparticipatie in sociale veiligheid met bijzondere aandacht voor de inbreng van migrantengroepen daarin; en
- een verdiepingsslag aan de hand van interviews met experts.

Met name is gekeken naar de achtergronden en positie van initiatiefnemers; aanleidingen voor burgerprojecten; en succesfactoren en valkuilen voor wat de (lokale) overheid wel en niet moet doen om projecten aan te moedigen en te ondersteunen.

Geconcludeerd wordt onder andere:

- dat de burgerinitiatieven sterk steunen op individuen: gedreven 'doeners' met een visie over hoe problematieken in de buurt op te lossen, een groot sociaal netwerk, een lange adem, vertrouwen binnen de eigen achterban en een flinke dosis realiteitszin.
- Dat de intrinsieke motivatie vaak niet ligt bij veiligheid, maar meer bij zorgdragen voor de gemeenschap, meestal kwetsbare jongeren; niet zelden vanuit levensbeschouwelijke drijfveren
- Dat deze projecten niet altijd even goed door ambtenaren worden begrepen. Een one-size-fits-all-beleid ten aanzien van de burgerinitiatieven in het veiligheidsdomein volstaat niet.

Politiefunctie

Volgens de Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV) is er met de invoering van de Nationale Politie onvoldoende aandacht besteed aan de consequenties die verbonden zijn aan de terugtrekkende beweging van de politie uit buurten en wijken en aan de komst van de huidige gemeentelijke boa's. Volgens de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) ontwikkelen deze gemeentelijke boa's zich tot professionele handhavers die naar verwachting in 2020 allen zijn overgestapt naar één nieuw modeluniform. Daardoor lijkt een nieuw soort beperkte en niet breed inzetbare Gemeentepolitie in het leven te worden geroepen.

In de notitie '*Nationale politie: twee taken, één organisatie*' (april) geeft de SMV aan dat het noodzakelijk is dat de politiek zich uitsprekt voor het behoud van de onlosmakelijke band tussen beide wettelijke politietaken: opsporing en handhaving van de openbare orde en hulpverlening. Bij realisering van de door de SMV voorgestelde maatregelen blijft de band tussen deze twee politietaken intact. Ook komt er een halt aan de verdere versnippering van de politie.

De voorgestelde maatregelen stellen burgemeesters en officieren van justitie als gezagsdragers beter in staat hun wettelijke taken waar te maken. Bovendien komt aan de huidige wildgroei van gemeentelijke boa's een einde.

In de discussienota '*Eén politie of meerdere?*' (november) wijst de SMV op het verschil tussen theorie en praktijk. In de retoriek wordt nog steeds gesproken over één ongedeelde Nationale Politie. Maar in werkelijkheid groeien we naar een tweedeling tussen de Nationale Politie enerzijds en een groeiend aantal gemeentelijke handhavingsorganisaties die de vorm aannemen van een nieuw soort Gemeentepolitie anderzijds.

Deze versnippering heeft ons nooit voor ogen gestaan bij de komst van de Nationale Politie. De SMV vindt dan ook dat in een parlementair debat moet worden besloten of deze nieuwe ontwikkeling naar versnippering moet worden voortgezet.

Vrijwilligers

Nederland kent een lange traditie van vrijwilligers. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) berekent dat over de periode 2012-2016 49% van de Nederlanders minimaal één keer per jaar vrijwilligerswerk verricht. Over 2016 noemt het CBS zelfs een percentage van 49,7. Uit verschillende andere publicaties blijkt dat Nederland wat dit betreft bij de koplopers in Europa hoort, samen met Noorwegen, IJsland en Denemarken. Als verklaring voor het feit dat Nederland zo goed scoort met vrijwilligerswerk wordt wel gewezen op een relatief hoog niveau van onderling en institutioneel vertrouwen in ons land. Vrijwilligerswerk bindt mensen – en vice versa: voldoende sociale binding zorgt er voor dat mensen vrijwilligerswerk gaan doen.

Maar de tijden zijn aan het veranderen en het doen van vrijwilligerswerk lijkt minder vanzelfsprekend te worden. Dit was voor de SMV aanleiding om prof dr. Lucas Meijs van de Erasmus Universiteit te vragen te kijken naar de positie van vrijwilligers en vrijwilligerswerk bij de brandweer, politie en Defensie en de bijdrage van een eventuele maatschappelijke dienstplicht.

Een onderzoeksteam van de Rotterdam School of Management (RSM), Erasmus Universiteit heeft zich verdiept in deze specifieke vrijwilligerssectoren. Door het vergelijken van de sectoren onderling en door het scheppen van een meer algemeen perspectief willen de auteurs handvatten bieden bij het omgaan met vrijwilligersinzet in de dagelijkse praktijk. Hun bevindingen zijn vastgelegd in de notitie '*Vrijwilligerswerk in de Openbare orde en Veiligheid – over brandweervrijwilligers, politievrijwilligers, nationale reserve en de maatschappelijke dienstplicht*'.

De SMV is altijd een groot voorstander geweest van de vrijwillige politie, omdat het volledig past bij een beroep op burgers om hun eigen verantwoordelijkheid voor veiligheid te nemen. Naar het oordeel van de SMV is er in deze tijd – waar regelmatig sprake is van buitengewone omstandigheden waardoor het gewone politiewerk minder aandacht kan krijgen - plaats voor een pool van vrijwilligers, waar burgemeesters en de Nationale Politie een beroep op kunnen doen. Deze pool, vergelijkbaar met de oude Reservepolitie vlak na de oorlog, zou

kunnen bestaan uit burgers, oud-politiefunctionarissen en oud-militairen. Het is een punt van overweging of deze pool (zoals indertijd de Reservepolitie) onderdeel moet uitmaken van de staande politieorganisatie of een zelfstandige status moet krijgen buiten de politieorganisatie.

Naar aanleiding van zorgelijke geluiden vanuit de organisatie van de (vrijwillige)brandweer - de kloof tussen leiding en werkvloer; de bureaucratie en de bezuinigingen waar de mensen in praktijk veel last van hebben - heeft de SMV de VU gevraagd zich te verdiepen in vooral de werkbeleving van brandweervrijwilligers binnen de context van een veranderende organisatie en samenleving.

Voor het onderzoek hebben zes studenten 56 voornamelijk brandweervrijwilligers bij zes brandweerposten geïnterviewd. Dit heeft geresulteerd in het rapport *'Een solide basis. De praktijk en werkbeleving van brandweervrijwilligers in Nederland'*, door Ronald van Steden, Mauro Boelens, Anthonie Drenth en Leonore van den Ende. Het volledige rapport kunt u terugvinden op de SMV website.

De activiteiten van de SMV op het gebied van de vrijwilligers zijn mogelijk gemaakt door een subsidie van het Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg (het vfonds).

Politiekamer

In november 2017 bracht de Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV) een advies uit om voor de politie een aparte rechtbank in te stellen. Met dit voorstel beoogde de SMV dat bij toetsing en beoordeling van het gebruik van geweld door de politie recht wordt gedaan aan haar bijzondere taak en positie in onze samenleving. Politie mensen moeten immers in bedreigende situaties in een *split second* besluiten tot het gebruik van geweld. Een goede beoordeling van mogelijke inschattingfouten achteraf vraagt om enige politieke kennis.

Naar aanleiding van het oorspronkelijke voorstel heeft de SMV verschillende reacties ontvangen, die voor de SMV aanleiding zijn geweest tot een nadere positiebepaling. Deze nadere positiebepaling heeft betrekking op 1/ de reikwijdte van de werkzaamheden van de aparte rechtbank voor de politie en 2/ de vereiste politieke deskundigheid van de zittende en staande magistratuur.

In het nieuwe voorstel *'Naar een aparte rechtbank voor de politie: een nadere positiebepaling'* (13 maart) beperkt de SMV zich niet meer tot strafzaken waarbij politiemensen geweld hebben gebruikt, maar gaat het om alle strafzaken tegen politiemensen en ook om eenvoudige zaken zoals verkeersovertredingen.

Verder blijft de SMV van mening dat er bij strafzaken tegen politiemensen politieke deskundigheid aanwezig moet zijn, maar laat de SMV het open hoe in deze deskundigheid wordt voorzien.

Onverlet blijft dat de eenheid van rechtspraak ten aanzien van politiemensen bevorderd dient te worden en het niet zo kan zijn dat een agent bij de ene rechtbank wordt veroordeeld, terwijl een andere rechtbank voor een soortgelijk incident een agent vrijspreekt.

Politieonderwijs

Enige tijd geleden heeft de SMV de heren Mauro Boelens en Ronald van Steden van de VU gevraagd om een vergelijking te maken tussen: politieonderwijs en –onderzoek in ons land en onderwijs en onderzoek bij de brandweer en bij defensie; én tussen het politieonderwijs in Nederland en in enkele andere landen. De auteurs hebben ervoor gekozen om zich te verdiepen in het politieonderwijs in Engeland & Wales en in Noorwegen.

Dit heeft geresulteerd in de notitie *'Nederlands politieonderwijs en –onderzoek in context. Een (inter)nationale verkenning'* (november).

Aangifte beleid

Op verzoek van de SMV verdiepen Ronald van Steden en Rosanne Anholt van de VU zich in de praktijk van het doen van aangifte bij de politie. Hoe staat het met de aangiftebereidheid van burgers en hoe kan die aangiftebereidheid verbeterd worden? Dit project, waarvoor wordt samengewerkt met de politie Rotterdam, wordt in 2019 voortgezet.

Particuliere beveiligers tegen piraterij

Al jarenlang wordt er in ons land gediscussieerd over het wel of niet toestaan van particuliere beveiligers om Nederlandse koopvaardij schepen te beschermen tegen piraterij. Recentelijk heeft een meerderheid van de Tweede Kamer een initiatief wetsvoorstel gesteund waarin de inzet van gewapende particuliere maritieme beveiligers aan boord van Nederlandse koopvaardij schepen wordt toegestaan.

Naar de overtuiging van de Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV), onder voorzitterschap van prof. mr. Pieter van Vollenhoven, zijn de verantwoordelijkheden in dit wetsontwerp niet helder beschreven. Daarom heeft de SMV een brief gestuurd naar de leden van de Eerste Kamer waarin zij haar argumenten beschrijft die een heroverweging van dit wetsvoorstel zouden rechtvaardigen.

Tot op heden was het de taak van de minister van Defensie om een transport op zee van militaire bescherming te voorzien. Echter, gelet op een aantal omstandigheden kan door dit ministerie onvoldoende aan de beschermingswensen worden voldaan. Om deze reden wordt thans – ook naar onze mening terecht – een beroep gedaan op de mogelijke inzet van particuliere maritieme beveiligers. Echter, naar het oordeel van de SMV is het uitermate bevreemdend om de inzet van particuliere maritieme beveiligers niet onder de verantwoordelijkheid van de minister van Defensie te laten verlopen. Men spreekt hier immers over een situatie waarin anders ook militairen hadden kunnen worden ingezet. Het lijkt daarom de aangewezen weg om de minister van Defensie te laten bepalen of militairen of particuliere maritieme beveiligers worden ingezet om over de veiligheid van het schip te waken. Gelet op de bestaande ervaringen op dit gebied, opgedaan bij het ministerie van Defensie, is het merkwaardig om nu de minister van Justitie en Veiligheid hierbij te gaan betrekken.

De SMV zou – juist gelet op de eigen opgedane ervaringen bij Defensie op dit gebied – ook willen adviseren dat Defensie de particuliere bedrijven hiervoor certificeert. In onze ogen zou er eigenlijk geen verschil moeten zijn of er militairen of een gecertificeerd beveiligingsbedrijf voor deze activiteiten worden ingezet. Dit geldt ook voor de verhouding tussen de teamleider van de beveiligers en de kapitein van het schip. De kapitein moet verantwoordelijk zijn voor de navigatie en de beveiligers voor de veiligheid van de opvarenden en goederen aan boord van het schip en het schip zelf.

De militairen leggen hun verantwoording af bij het ministerie van Defensie. Zo vindt de SMV dat ook de particuliere maritieme beveiligers hun verantwoording over hun doen en laten moeten afleggen bij het ministerie van Defensie alsook bij hun werkgever. Eén departement moet verantwoordelijk zijn ook voor het reilen en zeilen, qua veiligheid, op de wereldzeeën. Bovendien beschikt dit departement over unieke internationale militaire informatie op dit gebied.

Kortom, juist voor de duidelijkheid met betrekking tot de verantwoordelijkheden en de inschakeling van derden bij het gebruik van geweld, zou de SMV willen bepleiten om één departement, het departement van Defensie, met deze materie te belasten.

Jaarwisseling en vuurwerk

Al enkele jaren heeft de SMV aandacht voor het verlopen van de jaarwisseling in ons land en de schade en slachtoffers die daarmee gepaard gaan. Over de vorige jaarwisseling (2016-2017) werd gesproken in termen van een 'redelijk verlopen' en 'rustige' jaarwisseling. Als je deze feestelijke avond en nacht echter vergelijkt met andere nationale volksfeesten zoals Koningsdag, carnaval of een voetbalkampioenschap, dan ga je je toch oprecht afvragen waarom die oudejaarsavond en -nacht zo'n verloop moeten hebben.

In de SMV notitie '*Is de jaarwisseling nog wel een feestelijke gebeurtenis?*' (oktober 2017) incl. bijlage 'cijfers jaarwisseling 2016-17' wordt een overzicht gegeven van de consequenties die aan deze 'feestelijke avond' zijn verbonden.

Gelet op wat de gevolgen zijn van overmatig drank- en drugsgebruik én de kracht van verkeerd of verkeerd afgestoken vuurwerk zou de SMV het toejuichen als de oudejaarsavond traditie in een gecontroleerd evenement zou worden omgezet.

In '*Onze jaarwisseling*' (gepubliceerd in december 2018 in de Bijlage bij het AD) wijst de voorzitter van de SMV opnieuw op de risico's van de jaarwisseling. Een landelijk verbod voor vuurpijlen en knalvuurwerk, waar de Onderzoeksraad voor Veiligheid voor heeft gepleit, is niet haalbaar gebleken. Het kabinet laat de veiligheid aan de gemeenten zelf over en geeft zelfs niet aan waar voor haar de grenzen liggen. Dhr. Van Vollenhoven raadt de burgers aan om zelf inhoud te geven aan hun eigen verantwoordelijkheid voor veiligheid.

Alle genoemde SMV notities zijn terug te vinden op de website van de SMV:

www.maatschappijenveiligheid.nl

3.3 Samenwerkingsverband met Centre for Policing and Security (CPS)

Met het CPS uit België bestaat een lange samenwerkings-traditie. Gezamenlijk zijn vele belangwekkende studies verricht en congressen georganiseerd.

Begin 2009 is begonnen met het gezamenlijk uitgeven van het zogenoemde *Cahier Politiestudies*. Vier maal per jaar verschijnt deze publicatie. In deze uitgaven worden bijdragen gebundeld van hoge kwaliteit, gericht op thema's en fenomenen binnen het politie- en veiligheidsdomein. Hoewel het criminologische perspectief domineert, kennen de bijdragen een multidisciplinair karakter. De artikelen zijn van de hand van zowel wetenschappers als deskundigen uit de veiligheidspraktijk. Alle bijdragen worden voor publicatie beoordeeld door een groep internationale, voor de auteurs anonieme reviewers uit de wetenschap en politiepraktijk.

In 2018 verschenen onder auspiciën van de SMV en haar Vlaamse zusterorganisatie Centre for Policing and Security (CPS) vier Cahiers Politiestudies bij Uitgeverij Gompel&Svacina:

- Dienstverlening door de politie
- Evaluatie van de politie
- Opleiding & onderwijs van de politie
- Glocalisering

Voor het jaar 2019 staan de volgende Cahiers Politiestudies (Uitgeverij Gompel&Svacina) op stapel:

- De essentie van politiewerk
- Intra-familiaal geweld
- Druggebruik op festivals
- Politie en legitimiteit